

УДК 7.012:745/749

¹КАРА-ВАСИЛЬЄВА Т.В., ²ЯКОВЛЄВ М. І., ³ЧУЙКО О.Д.,
³ШМАГАЛО Р.Т., ⁴ЧЕПЕЛЮК О.В.¹Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології
ім. М.Т. Рильського НАН України, Київ, Україна²Національна академія мистецтв України, Київ, Україна³Навчально-науковий інститут мистецтв Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ, Україна⁴Львівська національна академія мистецтв, Львів, Україна⁵Херсонський національний технічний університет, Хмельницький, УкраїнаDOI:10.30857/2617-
0272.2023.1.9

ГЕНЕЗА ТА СТАНОВЛЕННЯ ПРОЄКТНОЇ МОВИ ВІЗУАЛЬНИХ ОБРАЗІВ ТА КОМУНІКАТИВНИХ ПРАКТИК У КОНТЕКСТІ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ

Метою роботи є дослідження історичного розвитку художньо-графічної мови та візуального сприйняття образів при передачі інформаційних послань від предків нащадкам, що у сучасному суспільстві стає підґрунтям для формування гармонійної цілісності української візуальної культури.

Методологія. Робота ґрунтується на використанні історико-культурологічного, компаративного, герменевтичного методів, а також методології системного підходу, який дозволяє розглянути візуальні комунікації як цілісне поле взаємодії людини та середовища у контексті здобутків українського мистецтва.

Результати. У дослідженні представлено динаміку розвитку та систематизовано історико-культурний мистецтвознавчий погляд щодо візуалізації послань стародавнього світу сучасному суспільству. Аналіз мистецьких пам'яток української культурної спадщини дозволив визначити загальну спрямованість художньо-проєктної мови візуальних образів та виділити своєрідні етнонаціональні, естетичні та екологічні аспекти, які сприяють сталому розвитку суспільства. Доведено, що становлення візуальної мови та проєктних практик відбувалося у напрямках удосконалення засобів художньої виразності, поглиблення предметних взаємодій, посилення комунікативних процесів видовищно-культурного характеру, залучення природних явищ до комунікації, а також організації масових комплексних дійств, спрямованих на відродження української культури. Результати дослідження є важливими для розв'язання проблем глобальної інформаційної переваженості середовища та візуального сприйняття шляхом переосмислення традиційних культурно-мистецьких та природних аспектів у сучасній візуальній культурі.

Наукова новизна полягає в тому, що дослідженням вперше обґрунтовано та виокремлено взаємозв'язки особливостей обміну інформацією за допомогою художніх образів та мистецьких ремесел від давніх часів до сучасності у візуальному предметному середовищі. У роботі вперше зроблено спробу дати загальну характеристику процесів розвитку та становлення візуальної графічної мови комунікативних процесів, підґрунтям яких є інтерпретація культурно-мистецької спадщини. Доведено, що перебіг етнокультурних процесів, які відбувалися на території України з давніх часів до сьогодення, має важливе значення для розуміння витоків комунікативного дизайну.

Практична значущість. Представлено аналіз історичного ракурсу динаміки розвитку народної творчості на прикладі народних традицій українського мистецтва, окреслено напрямки їх впровадження у сучасну візуальну культуру. Результати можуть стати основою подальших теоретичних досліджень візуальних комунікацій та застосовуватись практиками під час проєктування та стилізації облаштування сучасного простору, а також як основа для формування системного мислення дизайнерів у наукових дослідженнях та освітньому процесі.

Ключові слова: візуальні комунікації; художній образ; дизайн; декоративно-ужиткове мистецтво України; народні промисли; постмодернізм.

Вступ. Впродовж багатьох віків формувалось українське мистецтво, проходив відбір та закріплення у традиції найбільш художньо виразних форм передачі інформації, визначення досконалих з позицій функціональності засобів формування візуальної мови. Тому для кожної історичної епохи викристалізувалося величезне коло культурно-мистецьких здобутків, які мають власні особливості образотворення та визначають національне забарвлення сучасного дизайну візуальних комунікацій. Давні керамічні вироби, ткацтво, художній метал, прикраси, мала декоративна пластика з кістки, каменю, кременю як численні артефакти культури українського народу увібрали надзвичайно широкий спектр історично-культурних видозмін та віковичного досвіду комунікації, які до сьогодні визначають специфіку візуальної культури нашого народу. Проте у вирі різноманітності творчих форм, технологій та тенденцій розвитку поступово втрачається естетична сутність носіїв візуальних комунікацій, перекреслюючи здобутки величезної кількості поколінь українських митців.

Розвиток суспільства та формування сучасної художньо-проектної культури вимагає трансформації візуальних образів та графічної мови їх виразу, що обґрунтовує появу інноваційних засобів візуалізації інформації з рисами глобалізації. Численні візуальні комунікації, які існують навколо нас у вигляді рекламних бордів та різноманітних інформаційних носіїв, потребують постійної видозміни відповідно до викликів сучасності. Тому, перед дизайнерами постає надскладне завдання: з однієї сторони – це безперервний пошук нових методів проектування візуальної інформації з метою більш тривалої та ефективної взаємодії із споживачем, а з іншої – прагнення зберегти та переосмислити національне коріння багатой мистецької спадщини українського народу. Оскільки лише усвідомлення національної ідентичності у безмежних глобальних вимірах може сформувати

ефективні проєктні практики комунікації без втрати цілісності української візуальної культури загалом.

Отже, проблема історичної генези проєктної мови візуальних образів та комунікації залишається до сьогодні поза увагою вчених. З'ясування шляхів становлення виявляється надзвичайно складним завданням для майбутнього покоління мистецтвознавців в умовах тотальної глобалізації, оскільки народні ремесла та промисли потребують системного дослідження на тлі втрати актуальності традиційних творів декоративно-ужиткового мистецтва. Розв'язання піднятих проблем визначає тенденції розвитку візуальної мови комунікацій, що історично закладені у цілісному синкретичному пласті матеріально-духовної культури українців.

Аналіз попередніх досліджень.

Аналіз інформаційних джерел визначив відсутність комплексних робіт, присвячених піднятим питанням. Усі оглянуті праці окреслили дві групи наукових пошуків, що потребують системного осмислення. Перша група – це ґрунтовні історико-археологічні, культурологічні та мистецтвознавчі дослідження, що розкривають питання розвитку традиційних ремесел та промислів. Два останні десятиліття забезпечили досить ґрунтовне вивчення численних артефактів з археологічної та історичної точок зору. Завдяки праці дослідників, зокрема М. Відейка [2], Г. Охріменка, М. Кучинка, Н. Кубицької [7], Г. Гулька, О. Кричевського, С. Локайчук [11] одержано важливі матеріали про мистецтво, побут, духовну культуру та етнічні комунікації населення різних регіонів України. Такі дослідження старожитностей дають розширене уявлення про значну різноманітність археологічних культур, які спостерігалися за первісної доби, а ілюстративні та фотографічні матеріали становлять мистецьку цінність для оновлення художніх образів сучасних візуальних комунікативних процесів.

З позицій мистецтвознавства питання генези українського мистецтва від первісно-

го часу до сучасності були висвітлені В. Овсійчуком, Я. Запаском, І. Голодом, Я. Кравченком, С. Лупій, Р. Шмагалом [3], І. Кодлубай, О. Ногою [4], Д. Крвавичем [5]. Ці дослідження базуються на ґрунтовній джерельній базі, що охоплює матеріали археології, історії, культури, етнографії, засвідчуючи неповторний внесок у загальну мистецьку спадщину України та окреслюють зв'язки із світовою візуальною культурою. До того ж численні нові археологічні знахідки останніх років ще чекають мистецтвознавчого аналізу та художньої критики [11].

Друга група джерел представлена роботами, що спрямовані на формування сучасної візуальної культури та художньої мови візуальних комунікацій у контексті вивчення національних мистецьких здобутків. Питання етнодизайну стали об'єктом досліджень Є. Антоновича [1], І. Сиваш [10]. Концепції протодизайну та історичне підґрунтя для формування дизайну загалом та візуальних комунікацій зокрема розкрито у працях М. Станкевича [12], М. Horsham [19], J. Muller-Brockmann [21]. Перебіг етнокультурних процесів, цінні мистецькі знахідки, знайдені на теренах України, є важливою джерельною базою для розуміння витоків і традицій сучасної візуальної культури з її неоднозначними художніми образами та складними комунікативними процесами.

Загальні аспекти формування сучасної візуальної культури досліджували О. Павлова [8], О. Роготченко [9], В. Абизов [17]. Питання співвідношення дизайну та комунікацій, аналіз особливостей комунікативного дизайну проаналізовані у роботах М. Aakhus [16], J. Frascara [18], P. Messaris [20], A. Valtonen [26]. Дослідження теорії та практики сприйняття творів дизайну та декоративно-ужиткового мистецтва здійснені І. Кузнецовою [6], спричинені потребою глибокого розуміння особливостей комунікації та складних проблем їх візуального та динамічного сприйняття. Способи та прийоми моделювання художніх властивостей творів пластич-

ного мистецтва розкрито М. Яковлевим [15], D. Yates, J. Price [27], Y. Zhu [28].

Важливими у контексті заявленої теми видаються аспекти екологічних практик у дизайні, а також проблеми співвідношення декоративно-ужиткового мистецтва та екодизайну, розкриті у низці досліджень Р. Шмагало [13; 14]. Сучасні взаємодії візуальних комунікацій із предметно-просторовим середовищем у контексті глобальних історичних перетворень розкривають Н. Скляренко [23], М. Колосніченко, А. Дідух, О. Колосніченко, Т. Ременєва [24; 25].

Окреслені праці є джерелом цінної інформації, що зможуть актуалізувати виявлені проблемні моменти. Як висновок, у сучасній мистецтвознавчій науці відсутня узагальнююча праця, наукова систематизована джерельно-інформаційна база, що цілісно висвітлює процеси становлення та розвитку візуальної мови сучасних комунікативних процесів у контексті формування унікальної спадщини декоративно-ужиткового мистецтва України з розмаїттям художніх виражальних засобів та глибокою духовною сутністю візуальних образів.

Постановка завдання. Метою роботи є виявлення історико-культурних аспектів розвитку декоративно-ужиткового мистецтва України, що окреслюють тенденції формування візуальних образів та інноваційних комунікативних практик із врахуванням етнонаціональної специфіки. Систематизація художньо-естетичних, технологічних та сакральних аспектів творів декоративно-ужиткового мистецтва забезпечить створення художніх образів та виражальних засобів сучасних візуальних комунікацій. Такий методичний підхід відображає синтез мистецтва, духовної культури та дизайну, виявляючи еволюційні зміни формотворення артефактів – кераміки, творів дрібної пластики, одягу та прикрас, виробів з металу, кістки, каменю і навіть, музичних інструментів.

Результати дослідження та їх обговорення. Створення художніх образів та здатність обмінюватися інформаційними

повідомлення за їх допомогою виступає головною особливістю людини. Перші художні способи візуальних взаємодій демонструють численні наскальні зображення [5; 21; 19], які відображали побут та заняття первісного населення. Ці графічні малюнки, доволі схематизовані та глибоко символічні, розкривали сутність різних життєвих подій первісного населення та слугували найдавнішою формою людських взаємин [21].

Вивчення *печерного живопису* засвідчує наявність зародків динамічного зображення об'єктів, оскільки переважна більшість фігур була зображена в русі з детальним опрацюванням окремих елементів [5]. Акцентування уваги на подіях первісності відбувалося за рахунок пошуків динамічної композиції та через введення кольорових плям, що несли символічне навантаження. Отримання фарб мінерального походження у первісному мистецтві засвідчує розвинені експериментальні підходи до створення художніх зображень із глибоким сакральним змістом. Унікальним є колористичний спектр барвників первісного часу – червона вохра різних відтінків, білі, жовті та чорні барвники, які використовувалися не лише для естетичного сприйняття, а й у культових ритуалах, що підтверджують знахідки виробів з барвниками у похованнях та вогнищах [7]. Це були фарби природного походження із мінеральної та рослинної сировини, що демонструють близькість людини до природного середовища. Первісні люди у складних екологічних умовах інтуїтивно відкривали харчові та лікувальні властивості рослин, необхідні мінерали та корисні копалини. Традиції фарбування як первісні канали комунікації окреслюють можливі тенденції розвитку аналогічних еко-технологій у комунікативному дизайні для сталого розвитку.

Наступний історичний етап розвитку візуальних образів для комунікації характеризується *зародженням предметних форм комунікації*. Це приклади мистецьких виробів дрібної пластики: гравіювання на камені

та металі, різьблення на кістці, виготовлення глиняних фігурок, підвісок, амулетів, які продовжували розвиватися у наступні епохи. Декоровані вироби мали сакральне значення та слугували для акумулювання досвіду, що передавався з покоління у покоління через засоби художньої виразності та візуальні образи. Малі мистецькі форми зооморфного, антропоморфного, орнаментально-символічного характеру представляють собою мобільне мистецтво із унікальним декором. Декоративні композиції постійно вдосконалювалися, з часом спрощувалися окремі орнаментальні візерунки, проте з'являлися наліпні елементи, які засвідчили перехід площинного зображення в об'ємне. Появу об'ємних сюжетних зображень, близьких за образами до об'єктів природного середовища, спостерігаємо на глиняній пластиці, ймовірно, ритуального призначення, та елементах глиняних виробів. Наприклад, домінування культу барана у віруваннях носіїв культури лійчастого посуду засвідчують численні знахідки елементів зооморфної пластики, зокрема стилізованих голів, кінцівок, рогів на ручках посудин, антропоморфної пластики – жіночі фігурки серед знахідок волино-люблінської культури на теренах Північно-Західної України [7]. Отже, візуальні комунікації втілювали тісні зв'язки з силами природи, водою, людиною та мали, очевидно, ритуальне призначення [2]. Давні вироби з каменю, кістки, металу розцінюємо як своєрідний первісний дизайн – протодизайн [12], який виконує роль предметного каналу комунікації.

Удосконалення знарядь праці та подальший розвиток світоглядних уявлень призвів до появи виробів із наявністю звукових ефектів, зокрема ритуальних музичних інструментів, шумових браслетів, іграшок-калаталець з пустотілим корпусом, наповненим керамічними кульками [7]. Фігурна пластика поряд з іншими творами мистецтва розкриває складний світ духовних уявлень первісного населення, проте їхні комунікативні властивості потребують

подальшого ґрунтовного дослідження. *Активізація сенсорного досвіду відбувається через звукові ефекти*, які підсилюють сприйняття візуальних зображень та предметних форм під час проведення культово-магічних дій [4; 5]. У пізніші періоди – у часи Київської Русі – образи птахів-калаталець, які були ймовірно пов'язані із обрядами аграрного циклу, не втратили сакрального змісту, проте стали більш реалістичними у виконанні. Сьогодні спостерігаємо широке використання звукових ефектів у сучасних візуальних комунікаціях рекламного характеру, у яких звук має інформаційний чи релаксаційний ефект [23; 24]. *Давні музичні інструменти також оцінюємо як засіб комунікації*. Показовими мистецькими виробами є комплекс Мізинських музичних інструментів із кісток, ребер та лопаток мамонта, які розмальовані ритуальною червоною та чорною фарбами [7].

Предметні ритуальні форми сакрального змісту із нанесеними графічними зображеннями набувають більш тісного зв'язку із природним середовищем, залучаючи до комунікації не лише графічні зображення сонячного божества, а природні джерела сонячного світла. Це ознаменувало появу візуальних зображень, утворених світло-тіньовими ефектами [23]. Експериментальна природа формування візуальних комунікацій як динамічних сюжетних постановок набула поширення з часів розвитку театру тіней у період Стародавнього Риму [22] та активно використовується й у сучасних масових діях.

Масовість характеру візуальних комунікацій підтверджують процеси обміну старожитностями, які засвідчили постійні міжетнічні та міжкультурні контакти населення України. Знахідки унікальних монет та рідкісних скарбів стали втіленням етнічних комунікацій населення [11]. Ці комунікативні процеси знайшли продовження у розвитку народних промислів та ремесел XIX–XX ст., які займають визначне

місце у культурно-мистецькій спадщині України. Художньо-технологічні особливості народних керамічних виробів, зразки ткацтва, в'язання та ін. визначають естетику та образність народної української творчості [3; 4; 14]. Характер традиційних форм, декору та матеріалу, сформований багатьма поколіннями народних майстрів, підготував основу для розвитку візуальних комунікацій з елементами національного забарвлення. Проте з початку XX століття з інтенсивним розвитком промисловості та торговельних взаємозв'язків спостерігаємо поступову втрату традиційних ознак. В умовах постмодернізму відбуваються трансформації видів декоративно-прикладного мистецтва, зокрема вироби з кераміки стають частиною архітектурних споруд та доріг, а техніки в'язання згуртовують людей зі всього світу, нівелюючи межі між мистецтвом та реальною дійсністю. Проте за цією масовістю втрачаються традиційні елементи декору, сутність орнаментики та формоутворення. У цих умовах відзначаємо синтез народного мистецтва та дизайну, що окреслює формування сучасного візуально-комунікативного простору. Разом з цим, акценти у проектуванні візуальних образів та взаємодій переносяться з декоративних якостей на використання матеріалів природного походження, спрямовуючи їх у напрямку еко-дизайну [14; 25].

Трансформації візуальних образів відбуваються під дією науково-технічних інновацій, які ускладнюють комунікацію, роблячи її більш динамічною та інтерактивною. Візуальні взаємодії стають багатофункціональними та видовищними, залучаючи одночасно значну кількість людей до масових комунікацій, тому сьогодні ми їх оцінюємо як інструмент формування культури та способу мислення. Це засвідчують організації різнопланових арт-подій на зразок щорічних Всеукраїнського фестивалю «Бандерштат», «Княжий», Міжнародного фестивалю «Поліське літо з фольклором», а також численних регіональних різдвяних дійств з колядками –

Вертепів, купальських ігор тощо. Головною особливістю таких масових візуальних дійств є залучення різних видів сенсорного досвіду – від виступів українських гуртів до проведення різноманітних майстер-класів, стартапів та куштування традиційних страв національної кухні, спрямованих на відродження української мови, культури та національної свідомості засобами дизайну.

Висновки. У дослідженні проаналізовано генезу візуальних образів та комунікативних практик від найдавніших часів до сьогодення, що дозволило окреслити основні проблемні аспекти становлення взаємозв'язків комунікативного дизайну із народним мистецтвом. Визначено історичні трансформації візуальної мови, що стали основою проєктних пошуків творчого виразу комунікацій на основі традиційних мистецьких форм. Поява властивостей багатофункціональності, динамічності, екологічної та національної спрямованості забезпечує формування цілісного візуально-комунікативного середовища, що відповідає вимогам сучасності.

У роботі окреслено еволюційні етапи формування засобів проєктування художніх образів та комунікації. Виділено п'ять напрямів становлення візуальної мови: 1) використання динаміки та кольору як засобів художньої виразності з метою підвищення якості переданої інформації; 2) домінування предметного характеру візуальних комунікацій; 3) формування

візуальних комунікацій як ритуальних дійств та культових процесів; 4) залучення природних процесів (сонце, дощ, вітер) до комунікативних взаємодій; 5) розвиток масових комунікації як інноваційних комплексних дійств на культурній мапі України, спрямованих на відродження традиційної української культури. В процесі еволюції візуальних форм комунікації відбувається трансформація багатовікової культурної спадщини українського народу засобами дизайну, що синтезується із усіма видами мистецтва, народними ремеслами, іграми та забавами. Інтуїтивність, зрозумілість та ментальність візуальних комунікацій сприяє максимальному залученню людей до комунікації, підвищенню їх ефективності та тривалості. Відзначаємо синкретичний характер комунікативних взаємодій, що акцентує увагу на культурно-мистецькій спадщині. Адже без звернення до мистецької спадщини неможливо посправжньому осмислити сутність, багатство та глибину змісту візуальної культури України, розкрити художній потенціал візуальних комунікацій сучасності. Пропоноване дослідження адресоване насамперед сучасному поколінню дизайнерів, що працюють у сфері візуальних комунікацій, формуючи безпосередньо візуальну культуру українського народу та презентуючи її на світовому рівні.

Література:

1. Антонович Є. А. Етноренесанси в культурі ХХ ст. та їхні етнодизайнерські виміри. *Етнодизайн: європейський вектор розвитку і національний контекст*. 2015. Кн.1. С. 7–11.
2. Відейко М. Шляхами трипільського світу. Київ: Наш час, 2008. 296 с.
3. Декоративно-ужиткове мистецтво. Словник: в 2 т. Під ред. Я. П. Запаско, І. В. Голод, В. І. Білик, Я. О. Кравченко, С. П. Лупій, В. Ф. Любченко, І. А. Мельник, О. О. Чарновський, Р. Т. Шмагало. Львів: Афіша, 2000. Т. 1. 364 с.
4. Кодлубай І., Нога О. Прадавня Україна. Історія, культура, вбрання. Львів: НВФ «Українські технології», 2004. 528 с.
5. Кривач Д. П., Овсійчук В. А., Черепанова С. О. Українське мистецтво: навч. посібн.: у 3 ч. Львів: Світ, 2005. Ч. 1. 256 с.
6. Кузнецова І. О. Моделювання візуального сприйняття об'єктів дизайну, декоративно-прикладного і образотворчого мистецтва: дис. ... д-ра техн. наук: спец. 05.01.03. Київ: КНУБА, 2006. 415 с.
7. Охріменко Г. В., Кучинко М. М., Кубицька Н. В. Розвиток керамічного виробництва на Волині (археологічний, етнографічний, мистецький аспекти): монографія. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2003. 246 с.
8. Павлова О. Ю. Візуальна культура як поле ліквідності модерну. *Міжнародний вісник:*

культурологія, філологія, музикознавство. 2015. Вип. II (5). С. 15–19.

9. Роготченко О. Шлях у прірву чи позасвідомість нездійснених ілюзій. *Сучасне мистецтво*. Ін-т проблем сучас. мис-ва Акад. мис-в України; За ред. В. Сидоренко (голова) та ін. Київ: «Акта», 2005. Вип. 2. С. 64–71.

10. Сиваш І. О. Мистецтво етнодизайну в художній культурі України ХХ – початку ХХІ ст.: автореф. дис. ... канд. мист.: 26.00.01 – Теорія та історія культури (мистецтвознавство). Київ, 2019. 23 с.

11. Скарби та рідкісні монети з теренів Північно-Західної України: монографія. За ред. Г. Гулько, О. Кричевський, Г. Охріменко, Н. Склярченко, С. Локайчук. Луцьк: Вежа-Друк, 2019. 292 с.

12. Станкевич М. Протодизайн, концепції і морфологія дизайну. *Нариси з історії українського дизайну ХХ століття*. Ін-т проблем сучасного мистецтва НАМ України; За ред. М. І. Яковлева. Київ: Фенікс, 2012. С. 122–131.

13. Шмагало Р. Т. Виставка «Керамічний код Івана Левинського»: привід до розкодування імен та шкіл. *Ідеї, смисли, інтерпретації образотворчого мистецтва: Українська теоретична думка ХХ століття: Антологія*. За ред. Р. М. Яців. Львів: Львівська національна академія мистецтв; Інститут народознавства НАН України; Наукове товариство ім. Шевченка, 2021. Ч. 4. С. 179–186.

14. Шмагало Р. Т. Декоративне мистецтво і еко-дизайн: філософсько-освітні основи розвитку і сучасні виклики. *Art and Design*. 2020. № 4. С. 185–194.

15. Яковлев М. Кількісні критерії аналізу і моделювання художніх властивостей творів пластичного мистецтва. *Нариси з історії українського дизайну ХХ століття*. Ін-т проблем сучасного мистецтва НАМ України; За ред. М. І. Яковлева. Київ: Фенікс, 2012. С. 72–83.

16. Aakhus M. Communication as Design. *Communication Monographs*. 2007. Vol. 74, № 1 (March). P. 112–117. DOI: <https://doi.org/10.1080/03637750701196383>.

17. Abyzov V. The Main Factors, Modern Conditions and Directions of the Creation of Architectural Environment. *Recent Developments in Engineering Research*. 2021. Vol. 12. P. 10–23. DOI: <https://doi.org/10.9734/bpi/rder/v12/7265D>.

18. Frascara J. Communication design : principles, methods, and practice. Allworth Press, New York, NY, 2004.

19. Horsham M. Hello Human: A History of Visual Communication. Thames&Hudson, 2022. 232 с.

20. Messaris P. Visual Communication: Theory and Research. *Journal of Communication*. 2003. № 53 (3). P. 551–556. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2003.tb02608.x>.

21. Muller-Brockmann J. History of Visual Communication: From the Dawn of Barter in the Ancient World to the Visualized Conception of Today. Tiranti, 1971. 336 p.

22. Orr I. C. Puppet Theatre in Asia. *Asian Folklore Studies*. 1974. № 33 (1). P. 69–84. DOI: <https://doi.org/10.2307/1177504>.

23. Skliarenko N. V. Section 9. Dynamic Visual Communication: The Historical Transformations and Modernity Challenges. *Challenges and prospects of the interaction between culture, science and arts in the modern context: Scientific monograph*. Riga, Latvia: "Baltija Publishing", 2022. 196 p. P. 167–188. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-206-7-9>.

24. Skliarenko N., Kolosnichenko M. The dynamical aspect of the visual communication: the system comprehension. *International Scientific Conference Innovation in Science: Global Trends and Regional Aspect: Conference Proceedings*, March 12–13, 2021. Riga, Latvia: «Baltija Publishing». P. 240–244. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-050-6-68>.

25. Skliarenko N. V., Kolosnichenko M. V., Didukh A. S., Kolosnichenko O. V., Remeniya T. V. Living visual communication design toward to sustainable development: Conceptual framework and ecological strategies. *International Journal of Design & Nature and Ecodynamics*. 2022. Vol. 17, № 6. P. 875–882. DOI: <https://doi.org/10.18280/ij dne.170607>.

26. Valtonen A. Approaching Change with and in Design. *She Ji: The Journal of Design, Economics, and Innovation*. 2020. № 6 (4). P. 505–529. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sheji.2020.08.004>.

27. Yates D., Price J. Communication Design: Insights from the Creative Industries. Fairchild Books AVA, New York, 2015.

28. Zhu Y. Comparing the Effects of Different Types of Cultural Inspiration on Design Creativity. *The Design Journal*. 2020. № 23 (6). P. 919–930. DOI: <https://doi.org/10.1080/14606925.2020.1825173>.

References:

1. Antonovych, Ye. A. (2015). Ethnorenasany v kulturi XX st. ta yikhni etnodyzainerski vymiry [Ethnorenasances in the culture of the 20th century and their ethnodesign dimensions].

Etnodyzain: yevropeyskyi vektor rozvytku i natsionalnyi kontekst. Book 1. P. 7–11 [in Ukrainian].

2. Videiko, M. (2008). *Shliakhmy trypil'skoho svitu* [By the ways of the Tripoli world]. Kyiv: Nash chas [in Ukrainian].

3. Dekoratyvno-uzhytkove mystetstvo. *Slovyk* [Decorative and applied art. Dictionary] (2000). (Eds): Zapasko, Ya. P., Holod, I. V., Bilyk, V. I., Kravchenko, Ya. O., Lupii, S. P., Liubchenko, V. F., Melnyk, I. A., Charnovskyi, O. O., Shmahalo, R. T. Vol. 1. Lviv: Afisha [in Ukrainian].

4. Kodlubai, I., & Noha, O. (2004). *Pradavnia Ukraina. Istorii, kultura, vbrannia* [Ancient Ukraine. History, culture, clothing]. Lviv: NVF «Ukrainski tekhnolohii» [in Ukrainian].

5. Krvavych, D. P., Ovsiihuk, V. A., Cherepanova, S. O. (2005). *Ukrainske mystetstvo* [Ukrainian art]. (Vols. 1–3; Vol. 1). Lviv: Svit [in Ukrainian].

6. Kuznetsova, I. O. (2006). *Modeliuvannia vizualnoho spryiniattia ob'ektiv dyzainu, dekoratyvno-prykladnoho i obrazotvorchoho mystetstva* [Modeling of visual perception of objects of design, decorative and applied and fine arts]: Doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

7. Okhrimenko, H. V., Kuchynko, M. M., & Kubytska, N. V. (2003). *Rozvytok keramichnoho vyrobnytstva na Volyni (arkheolohichni, etnografichni, mystetskyi aspekty)* [Development of ceramic production in Volyn (archaeological, ethnographic, artistic aspects)]: Monohrafiia. Lutsk: Volynska oblasna drukarnia [in Ukrainian].

8. Pavlova, O. Yu. (2015). *Vizual'na kul'tura iak pole likvidnosti modern* [Visual culture as a field of liquidity of modernism]. *Mizhnarodnyj visnyk: kul'turolohiia, filolohiia, muzykoznavstvo*. Vol. II (5). P. 15–19 [in Ukrainian].

9. Rohotchenko, O. (2005). *Shliakh u privu chy pozasvidomist nezdiisnennykh iluzii* [The path to the abyss or unconsciousness of unfulfilled illusions]. *Suchasne mystetstvo*. Ed(s): V. Sydorenko et al. Kyiv: «Akta». Vol. 2. P. 64–71 [in Ukrainian].

10. Syvash, I. O. (2019). *Mystetstvo etnodyzainu v khudozhnii kulturi Ukrainy XX – pochatku XXI st.* [The art of ethnodesign in the artistic culture of Ukraine in the 20th and early 21st centuries]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

11. *Skarby ta ridkisni monety z tereniv Pivnichno-Zakhidnoi Ukrainy* [Treasures and rare coins from the territories of North-Western Ukraine] (2019): Monohrafiia. H. Hulko, O. Krychevskiy, H. Okhrimenko, N. Skliarenko, S. Lokaichuk (Eds). Lutsk: Vezha-Druk.

12. Stankevych, M. (2012). *Protodyzain, kontseptsii i morfolohiia dyzainu* [Protodesign, concepts and morphology of design]. *Narysy z istorii ukrainskoho dyzainu XX stolittia*. In-t problem suchasnoho mystetstva NAM Ukrainy; (Ed.) M. I. Yakovlieva; (Ed.) V. Sydorenko et al. Kyiv: Feniks. P. 122–131 [in Ukrainian].

13. Shmahalo, R. T. (2021). *Vystavka «Keramichnyi kod Ivana Levynskoho»: pryvid do rozkoduвання imen ta shkil* [The exhibition "Ceramic code of Ivan Levynsky": a reason for decoding names and schools]. *Idei, smysly, interpretatsii obrazotvorchoho mystetstva: Ukrainska teoretychna dumka XX stolittia: Antolohiia*. (Ed.) R. Yatsiv. Lviv: Lvivska natsionalna akademiia mystetstv; Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy; Naukove tovarystvo im. Shevchenka. Vol. 4. P. 179–186 [in Ukrainian].

14. Shmahalo, R. T. (2020). *Dekoratyvne mystetstvo i eko-dyzain: filosofsko-osvitni osnovy rozvytku i suchasni vyklyky* [Decorative art and eco-design: philosophical and educational foundations of development and modern challenges]. *Art and Design*. 4. P. 185–194 [in Ukrainian].

15. Iakovliev, M. (2012). *Kilkisni kryterii analizu i modeliuvannia khudozhnikh vlastyvoستي tvoriv plastychnoho mystetstva* [Quantitative criteria for analysis and modeling of artistic properties of works of plastic art]. *Narysy z istorii ukrainskoho dyzainu XX stolittia*. In-t problem suchasnoho mystetstva NAM Ukrainy; (Ed.) M. I. Yakovlieva; (Eds.) V. D. Sydorenko et al. Kyiv: Feniks. P. 72–83 [in Ukrainian].

16. Aakhus, M. (2007). *Communication as Design*. *Communication Monographs*. Vol. 74, 1, March, 112–117. DOI: <https://doi.org/10.1080/03637750701196383>.

17. Abyzov, V. (2021). *The Main Factors, Modern Conditions and Directions of the Creation of Architectural Environment*. *Recent Developments in Engineering Research*. Vol. 12. P. 10–23. DOI: <https://doi.org/10.9734/bpi/rder/v12/7265D>.

18. Frascara, J. (2004). *Communication design: principles, methods, and practice*. Allworth Press, New York, NY.

19. Horsham, M. (2022). *Hello Human: A History of Visual Communication*. Thames&Hudson.

20. Messaris, P. (2003). *Visual Communication: Theory and Research*. *Journal of Communication*. 53 (3). 551–556. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2003.tb02608.x>.

21. Muller-Brockmann, J. (1971). *History of Visual Communication: From the Dawn of Barter in the*

Ancient World to the Visualized Conception of Today. Tiranti.

22. Orr, I. C. (1974). Puppet Theatre in Asia. *Asian Folklore Studies*. 33 (1). P. 69–84. DOI: <https://doi.org/10.2307/1177504>.

23. Skliarenko, N. V. (2022). Section 9. Dynamic Visual Communication: The Historical Transformations and Modernity Challenges. *Challenges and prospects of the interaction between culture, science and arts in the modern context: Scientific monograph*. Riga, Latvia: "Baltija Publishing". P. 167–188. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-206-7-9>.

24. Skliarenko, N., & Kolosnichenko, M. (2021). The dynamical aspect of the visual communication: the system comprehension. *International Scientific Conference Innovation in Science: Global Trends and Regional Aspect: Conference Proceedings*, March 12–13, 2021. Riga, Latvia: «Baltija Publishing». P. 240–244. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-050-6-68>.

25. Skliarenko, N. V., Kolosnichenko, M. V., Didukh, A. S., Kolosnichenko, O. V., & Remeniava, T. V. (2022). Living visual communication design toward to sustainable development: Conceptual framework and ecological strategies. *International Journal of Design & Nature and Ecodynamics*. Vol. 17, No. 6. P. 875–882. DOI: <https://doi.org/10.18280/ijdne.170607>.

26. Valtonen, A. (2020). Approaching Change with and in Design. *She Ji: The Journal of Design, Economics, and Innovation*. 6(4). 505–529. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sheji.2020.08.004>.

27. Yates, D., Price, J. (2015). *Communication Design: Insights from the Creative Industries*. Fairchild Books AVA, New York.

28. Zhu, Y. (2020). Comparing the Effects of Different Types of Cultural Inspiration on Design Creativity. *The Design Journal*. 23(6). 919–930. DOI: <https://doi.org/10.1080/14606925.2020.1825173>.

GENESIS AND FORMATION OF DESIGN LANGUAGE OF VISUAL IMAGES AND COMMUNICATIVE PRACTICES IN THE CONTEXT OF THE CULTURAL AND ARTISTIC HERITAGE OF UKRAINE

¹KARA-VASYLIEVA T. V., ²YAKOVLEV M. I., ³CHUYKO O. D.,
⁴SHMAHALO R. T., ⁵CHEPELYUK O. V.

¹M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

²National Academy of Arts of Ukraine, Kyiv, Ukraine

³Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

⁴Lviv National Academy of Arts, Lviv, Ukraine

⁵Kherson National Technical University, Khelnytskyi, Ukraine

Purpose. The purpose of the work is to study the historical development of artistic and graphic language and visual perception of images during the transmission of information from ancestors to descendants, which in modern society becomes the basis for the formation of the harmonious integrity of Ukrainian visual culture.

Methodology. The work is based on the use of historical and cultural, comparative, and hermeneutic methods. In addition, the methodology of the system approach was used, which allows us to consider visual communications as an integrated field of human-environment interaction in the context of the achievements of Ukrainian art.

Results. The study presents the dynamics of development and systematizes the historical-cultural art-theological view of visualizing the references of the ancient world to modern society. The analysis of the artistic monuments of the Ukrainian cultural heritage made it possible to determine the general orientation of the artistic and project language of visual images and to highlight the peculiar ethno-national, aesthetic and ecological aspects that contribute to the sustainable development of society. It has been proven that the development of visual language and design practices took place in the directions of improving the means of artistic expression, deepening subject interactions, strengthening communicative processes of a spectacular and cult nature, involving natural phenomena in communication, as well as organizing mass complex actions aimed at the revival of Ukrainian culture. The results of the research are important for

solving the problems of global information overload of the environment and visual perception by rethinking the traditional cultural-artistic and natural aspects in modern visual culture.

Scientific novelty. The research for the first time substantiated and identified the interrelationships of the features of information exchange with the help of artistic images and artistic crafts from ancient times to the present in the visual subject environment. In the work, for the first time, an attempt is made to give a general description of the processes of development and formation of the visual graphic language of communicative processes, the basis of which is the interpretation of cultural and artistic heritage. It is proved that the course of ethno-cultural processes, which took place on the territory of Ukraine from ancient times to the present, is important for understanding the origins of communicative design.

Practical significance. An analysis of the historical perspective of the dynamics of the development of folk art is presented on the example of folk traditions of Ukrainian art, and the directions of their introduction into modern visual culture are outlined. The results can become the basis for further theoretical studies of visual communications and can be used by practitioners during the design and stylization of the arrangement of modern space, as well as a basis for the formation of the systemic thinking of designers in scientific research and the educational process.

Keywords: *visual communications; artistic image; design; decorative and applied art of Ukraine; folk crafts; postmodernism.*

ІНФОРМАЦІЯ
ПРО АВТОРІВ:

Кара-Васильєва Тетяна Валеріївна, д-р мист., професор, Лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка, дійсний член Національної академії мистецтв України, завідувач відділу декоративно-прикладного мистецтва, Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України, ORCID 0000-0002-9074-4120, Scopus 57221101792, **e-mail:** karavastat@gmail.com

Яковлев Микола Іванович, д-р техн. наук, професор, дійсний член Національної академії мистецтв України, Заслужений працівник освіти України, академік-секретар відділення синтезу пластичних мистецтв, Національна академія мистецтв України, ORCID 0000-0002-3977-0374, Scopus 57219711570, **e-mail:** gychamu@gmail.com

Чуйко Олег Дмитрович, д-р мист., професор, завідувач кафедри дизайну і теорії мистецтва, Навчально-науковий інститут мистецтв Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Україна, ORCID 0000-0003-3713-5593, **e-mail:** art.trivium@gmail.com

Шмагало Ростислав Тарасович, д-р мист., професор, професор кафедри історії і теорії мистецтва, Львівська національна академія мистецтв, Україна, ORCID 0000-0002-9853-8989, **e-mail:** shmahalo@hotmail.com

Чепелюк Олена Валеріївна, д-р техн. наук, професор, в.о. ректора, Херсонський національний технічний університет, Україна, ORCID 0000-0003-1677-5137, Scopus 23479446100, **e-mail:** elenachepelyuk@gmail.com

Цитування за ДСТУ: Кара-Васильєва Т. В., Яковлев М. І., Чуйко О. Д., Шмагало Р. Т., Чепелюк О. В. Генеза та становлення проєктної мови візуальних образів та комунікативних практик у контексті культурно-мистецької спадщини України. *Art and design*. 2023. №1(21). С. 96–105.

Citation APA: Кара-Васильєва, Т. В., Яковлев, М. І., Чуйко, О. Д., Шмагало, Р. Т., Чепелюк, О. В. (2023) Генеза та становлення проєктної мови візуальних образів та комунікативних практик у контексті культурно-мистецької спадщини України. *Art and design*. 1(21). 96–105.

<https://doi.org/10.30857/2617-0272.2023.1.9>